

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

УДК 316.346

DOI <https://doi.org/10.32840/2707-9147.2021.90.1>

Я. В. ЗОСЬКА

доктор соціологічних наук, професор,
професор кафедри філософії та соціології,
Маріупольський державний університет

Д. А. МАТЮХІН

кандидат соціологічних наук

А. Г. СТАДНИК

кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології та соціальної роботи,
Класичний приватний університет

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАКТИК МОЛОДІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Виокремлено чинники формування, конструювання й відтворення соціальних практик як результату групового стилю життя молоді через виділення основних його складників. Так, на основі теоретичного аналізу виділено такі компоненти стилю життя, які відображені в соціальних практиках сучасної молоді: 1) соціальна ідентичність (Г. Зіммель, З. Бауман), що формується шляхом досягнення балансу між суспільними й внутрішніми імпульсами, ґрунтується на психосоціальних чинниках самоідентифікації та являє собою критерій стильової диференціації; 2) соціальна поведінка індивіда (М. Вебер, Т. Веблен, І. Гофман, Д. Голдторп, О. Льюїс, Я. Роцина, А. Сафарян, Дж. Хоманс), яка пов'язана з категорією соціальної установки особистості, спрямованої саме на досягнення високого соціального статусу, успіху в різних сферах життєдіяльності та споживанні символів престижу; 3) цінності як складники стилю життя (Ю. Габермас, О. Дікова-Фаворська, О. Мурадян, Г.-П. Мюллер, Н. Паніна, Т. Парсонс, М. Шульга та ін.), що відтворюються в соціальних практиках як ціннісні регулянти; 4) структура вільного часу, дозволяя як соціального простору поведінки індивіда та прояву ціннісних уподобань і установок (Д. Белл, Ж. Дюмазедьє, Х. Дюрст, О. Злобіна, С. Паркер, Ж. Фурастьє та ін.), що в сучасних соціокультурних умовах постає як соціальний маркер належності до тих чи інших соціальних груп відповідно до певних

© Я. В. Зоська, Д. А. Матюхін, А. Г. Стадник, 2021

особливостей соціальних практик; 5) релігія, виконуючи інтегруючу функцію в суспільстві й виступаючи основою ціннісно-нормативної системи суспільства, відтворюючись у стилі життя соціальних груп і спільнот (М. Вебер, Е. Дюркгейм, К. Маннхейм, Т. Парсонс, А. Редкліф-Браун, Д. Узланер та ін.) як соціальні практики повсякденності (які виявляються у формі релігійно-культових практик).

Ключові слова: соціальні практики молоді, молодь, стиль життя, соціальна поведінка індивіда.

Постановка проблеми. Важливою проблемою в контексті цього дослідження є визначення чинників соціальних практик сучасної молоді в умовах соціальних трансформацій. Аналіз теоретичних підходів до розуміння стилю життя, згідно з яким культивуються певні практики, в соціологічній науці надав змогу виділити кілька напрямів вивчення основних його складників. Так, перший напрям пов'язаний із виділенням як основної складової частини соціальної ідентичності (Г. Зіммель, згодом З. Бауман), що формується шляхом досягнення консенсусу між суспільними та внутрішніми імпульсами і являє собою критерій стильової диференціації культури та стратифікації суспільства в умовах соціальних трансформацій. Інший напрям виділяє як складник життєвого стилю соціальну поведінку індивіда, яка пов'язана з такими категоріями, як престиж, статус, споживання й успіх (М. Вебер, Т. Веблен, І. Гофман, Д. Голдторп, О. Льюїс, Дж. Мід, Я. Рощина, А. Сафарян, Дж. Хоманс та ін.). Причому соціальна поведінка пов'язана з категорією соціальної установки особистості, спрямованої саме на досягнення високого соціального статусу, успіху в різних сферах життєдіяльності та споживанні символів престижу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розуміння сутності і змісту поняття «соціальні практики» необхідно звернутися до праць середини – кінця ХХ ст. П. Бергера, П. Бурдьє, М. Гайдеггера, Г. Гарфінкеля, Е. Гідденса, К. Гірца, Т. Лукмана, М. Мосса, А. Шюца та ін. Різні аспекти соціальних практик розглядали такі вчені, як П. Артёмов, О. Ручка, О. Славина, Л. Сокурянська, О. Хахордін, Ф. Хрустальов, В. Шаленко, Н. Шматко, М. Шульга, С. Яремчук та ін.

Особливого значення набувають сучасні дослідження соціальних практик у контексті певного регіонального соціуму, регіону як соціального простору (П. Бурдьє, Е. Дюркгейм, Г. Зіммель, І. Кононов, Г. Коржов, О. Мусієздов, Л. Нагорна, Т. Парсонс, В. Серета, П. Сорокін, О. Стегній, О. Філіппова, Ю. Габермас, М. Чурилов, Н. Черниш та ін.).

Мета статті. Головна мета цієї роботи – обґрунтувати вплив соціокультурних і стиліжиттєвих чинників соціальних практик сучасної молоді.

Виклад основного матеріалу. Для характеристики сутнісного змісту стилю життя з погляду його втілення в сукупність соціальних практик потрібно виокремлювати із загального переліку його структурних детермінант певні чинники як основні. Зокрема, О. Михайлова

[12] наголошує на тому, що про «стиль життя» нам дають змогу судити, насамперед, детермінанти культурно-аксеологічного змісту, зокрема цінності, а точніше ціннісні преференції людей. Як основні детермінанти стилю життя, на її думку, постають уподобання в одязі, манері спілкування, оточенні, музиці, оздобленні житла тощо. При цьому передбачається, що відповідні ціннісні преференції впродовж життя особистості здатні еволюціонувати, змінюватися, перебувають у динаміці.

Узагальнюючи основні соціокультурні та стилезиттєві чинники соціальних практик сучасної молоді, слушно зазначити такі: 1) особливості соціальної ідентичності як критерій стратифікації – ідентифікаційні чинники соціальних практик (ідентифікаційні практики); 2) ціннісні орієнтації й уявлення (структура ціннісної свідомості молоді) – ціннісно-нормативні чинники соціальних практик; 3) соціальні установки (атитюди) як узагальнена спрямованість соціальної поведінки молоді; 4) процес структурування вільного часу та особливості споживчої поведінки; 5) релігійний чинник соціальних практик. Розглянемо визначені чинники в контексті формування соціальних практик в умовах сучасного постіндустріального й інформаційного суспільства.

Ідентифікаційні чинники соціальних практик (соціальна та соціетальна ідентичність). Х. Тейджфел і Дж. Тернер визначили соціальну ідентичність як «ті аспекти «образу Я» людини, які виникають із соціальних категорій, до яких вона відчуває свою приналежність» [11, с. 8–47]. Теорія соціальної ідентичності будується на таких загальних положеннях: 1) люди прагнуть утримувати або підвищувати свою самооцінку, тобто прагнуть до позитивної Я-концепції; 2) соціальні групи або категорії й членство в них пов'язані з позитивним або негативним ціннісним смислом, тому соціальна ідентичність може бути позитивною або негативною, виходячи з оцінок тих груп, які беруть участь у створенні соціальної ідентичності людини; 3) оцінка своєї власної групи визначається при співвідношенні з іншими конкретними групами шляхом соціального порівняння значущих властивостей і характеристик. Таким чином, виходячи з наведених теоретичних засад, автори теорії підкреслюють, що соціальна ідентичність – це результат процесу соціальної категоризації, під яким розуміють фундаментальний когнітивний процес, що дає змогу нам організувати інформацію про навколишній світ.

У сучасній соціології набуває поширення поняття соціетальної ідентичності, яка відображає сучасні тенденції суспільних змін та стратифікаційних модифікацій. Соціальний порядок і сталий розвиток суспільства нерозривно пов'язані з процесами утворення соціальної структури – глибинним шаром, що визначає сутності, механізми та закони розвитку соціальної реальності. Наприклад, П. Штомка виділяє чотири виміри соціальної структури, зокрема: нормативний, вимір, інтеракційний та вимір інтересів [21, с. 5–6].

Відповідно до цього транзитивність позначається на трансформації ціннісно-нормативної системи і, що важливо, на процесах самоідентифікації.

Розвиток і структурне утворення нових форм соціальної організації в сучасних умовах транзитивності пов'язані з особливостями конкретних історико-культурних умов діяльності соціальних суб'єктів і визначає особливості інституціональних форм суспільної організації. У добу постмодерну «соцієтальне» стало частиною життя суспільства. Аналіз трансформації суспільно-владних відносин у постсоціалістичних країнах засвідчує, що «ці трансформації є не так процесом зміни владних режимів, як масовим рухом щодо трансформацій багатомірних соцієтальних ідентичностей», що найвиразніше асоціюється з процесом суспільно-політичних і соціокультурних трансформацій [17, с. 73].

Таким чином, у сучасний період трансформації набуває значення проблема розвитку нових ідентифікаційних практик, які відображаються в категорії «соцієтальна ідентичність», яку Е. Афонін, О. Донченко, В. Антоненко визначають як «багатомірну психосоцієтальну реальність» [1, с. 80], що не завжди тотожна навколишньому об'єктивному соціальному світу людини й тим більше не є тотожною колишньому модусу соціальної ідентичності, пов'язаному з механізмом ототожнення себе із зовнішніми групами та класами [2, с. 228]. Соцієтальна ідентичність була властивою для доби модерну. Типовими чинниками соціального самоусвідомлення людини модерної епохи є соцієтально-класова структура суспільства, соцієтально-демографічні, етнічно-географічні та інші суспільноутворювальні показники.

Таким чином, соцієтальна ідентичність – це новий різновид ідентичності, характерний для індивіда й суспільства постмодерної доби; це характеристика індивіда та суспільства з погляду його ототожнення із самим собою в контексті зв'язності й безперервності власної зміни. Цей різновид ідентичності може поставати як інтегральний образ усієї сукупності ролей, доступних індивідам в їх особистісному досвіді. Отже, соцієтальна ідентичність стає в сучасному суспільстві важливим чинником і основою формування соціальних практик, яка ґрунтується на психосоцієтальних чинниках самоідентифікації, що, на нашу думку, більше відповідає сучасному періоду суспільних трансформацій, причому тенденції глобалізації створюють умови для формування мультикультурних і субкультурних соціальних практик.

Ціннісні орієнтації й уявлення (структура ціннісної свідомості молоді) – ціннісно-нормативні чинники соціальних практик. Аналізує соціальну поведінку через ціннісно-мотиваційний аспект і Т. Парсонс. На його думку, основним запобіжником соціальних законів, їх обмеженням виступають ціннісні регулянти, і саме тому він виділяє ціннісну мотивацію як пояснювальну модель соціальної дії і взаємодії. Системи цінностей, ціннісних установок історично й локально

відрізняються, що підкреслює відносність самої системи цінностей [13, с. 448–468].

Представник системного підходу Н. Луман тлумачив цінності як погляд, яка виділяє найкращі порівняно з іншими наслідки дії. Виходячи з теорії ціннісно-нормативного консенсусу, Н. Луман говорить про цінності як програму прийняття рішень з ефективнішими, ніж інші програми, наслідками застосування як для окремої людини, так і для соціальної системи загалом [9, с. 25–42].

Дослідники О. Здравомислов і В. Ядов пов'язували поняття ціннісних орієнтацій із психологічним поняттям установки особистості. Однак, оскільки поняття «цінність» само по собі мало суспільний характер, ці установки розглядали як соціальні, а сам феномен ціннісної орієнтації – як соціально-психологічний. Зокрема, В. Ядов включив ціннісні орієнтації в розроблену ним диспозиційну систему особистості як ієрархічну структуру. Згідно з його підходом, вищі рівні в диспозиційній системі утворені загальною спрямованістю особистості та її ціннісними орієнтаціями [22].

Сучасні соціологічні підходи до дослідження цінностей пов'язані з концепціями постіндустріального та інформаційного суспільства (Д. Белл, В. Іноземцев, Р. Інглегарт, О. Тоффлер та ін.). Визначальним у 70–80-х рр. стало розуміння Р. Інглегарта, що охарактеризувало мотиваційну систему, яка формується, як «постматеріалістичну» (*post-materialist*) [23].

Особливістю психологічного підходу до вивчення ціннісної проблематики є те, що в його межах цінності розглядають крізь призму особистісного ставлення суб'єкта до зовнішньої дійсності та особливостей орієнтації в цій дійсності. Як ціннісні орієнтації розуміють оцінки суб'єктом дійсності, а також спосіб диференціації індивідом об'єктів зовнішнього світу за їх значущістю.

К. Клакхон характеризує цінності як аспект мотивації, який співвідноситься з особистими чи культурними стандартами, не пов'язаними виключно з актуальною напругою та ситуацією [24]. Тому спонукальна сила потреб постійно змінюється, для їх системи характерна динамічна ієрархія, тоді як ієрархія цінностей більш стабільна, і її зміна призводить до кризи в розвитку особистості.

Зокрема, М. Рокіч стверджує, що цінність є стійким переконанням у тому, що означений спосіб поведінки або існування є індивідуально або соціально найкращий, ніж інший спосіб поведінки або існування. Система цінностей є стійкою сукупністю переконань. Виділяючи три типи переконань: екзистенціальні, оціночні та прогностичні, – дослідник зараховує цінності до останнього, третього типу, який надає змогу орієнтуватися в бажаності – небажаності способу поведінки (операційні, інструментальні цінності) та існування (сміслові, термінальні цінності) [25]. На думку М. Рокіча, для цінностей характерні такі ознаки: 1) загальна

кількість цінностей людства порівняно невелика; 2) однакові цінності притаманні усім людям, хоча різною мірою вираженості; 3) цінності організовані в ціннісні конструкції й системи; 4) джерела цінностей знаходяться в соціокультурній сфері суспільства; 5) цінності впливають практично на всі соціальні явища й феноменальні структури.

Конструктивна структура системи соціокультурних цінностей є досить стабільною, але якщо для окремого індивіда вона має варіативний характер, тобто має здатність до зміни, самокорекції й реінтерпретації залежно від впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, то для суспільства загалом ціннісна система більш-менш інваріантна, тому що має у своїй основі культуральні та ментальні, закріплені в архетипічному вигляді способи сприйняття, осмислення й перетворення дійсності. З приводу цього можна говорити про існування базового культурального ціннісного інваріанта, системи соціальних конструктивів, що закріплені в релігії, культурному надбанні народу, етносу, цивілізації загалом, що відображається в особливостях соціальної поведінки певних соціальних груп і спільнот та відтворюється в соціальних практиках.

Соціальні установки (атитюди) як узагальнена спрямованість соціальної поведінки молоді. Вивчення проблематики соціальних установок було започатковано соціологами У. Томасом і Ф. Знанецьким, які визначали її як психологічний процес, що розглядається щодо соціального світу й береться, перш за все, у зв'язку із соціальними цінностями. «Цінність є об'єктивною стороною установки. Відповідно, установка є індивідуальною (суб'єктивною) стороною соціальної цінності» [20, с. 364].

Зауважимо, що варто розмежовувати термін «установка» як суто психологічний, що позначає стан готовності суб'єкта діяти в тому чи іншому напрямі, і термін «соціальна установка», що використовують у соціальній психології та соціології на позначення стійкого ставлення особистості до когось або до чогось і який виявляється в думках, емоціях і соціальній діях.

Соціальні установки сучасної молоді найбільш виразно виявляються в ідеї успіху, образу успішної людини. На думку провідних європейських інтелектуалів (Е. Гідденса, З. Баумана, У. Бека та ін.), однією з домінантних ідеологем сучасних суспільств є ідея досягнення, яка має прояв у прагненні до життєвого успіху, розширенні меж життєвого вибору, стильовій диференціації тощо. Як зауважує О. Гудзенко, ця тенденція особливо актуальна для молоді, що виступає соціальним індикатором суспільних змін і орієнтована не стільки на стратегію виживання, скільки на цінності досягнення успіху [15]. Остання теза є співзвучною з концепцією Р. Інглехарта, що також тлумачить цінності досягнення як центральний компонент сучасної структури внутрішніх детермінант людської діяльності.

Контекстуальність життєвого успіху означає Є. Головаха [7], послугуючись тим, що успіх є універсальним феноменом (а тому постійно властивим соціальному контексту) і таким, що варіює в просторі й часі.

Як зазначає О. Дейнека, актуалізована сучасним західноєвропейським дискурсом стратегія досягнення у свідомості сучасної української молоді має скоріше декларативний і номінальний характер, що підтверджує динаміка показників значущих чинників життєвого успіху. У цьому контексті авторка вказує на те, що варто говорити радше не про стратегію суб'єктного досягнення, а про «утриманське» досягнення [3, с. 181–182].

Отже, соціальна установка являє собою стійке особистісне утворення, що спрямовує діяльність особистості, її поведінку, уявлення про себе, інших людей і світ загалом, що відтворює ціннісно-нормативні системи соціальних груп і соціальних спільнот у межах установки конкретного соціуму.

Процес структурування вільного часу та дозвілля й особливості практик споживчої поведінки. Методологічні основи дослідження соціологічних проблем дозвілля та вільного часу закладені класичними працями М. Вебера, Г. Зіммеля, представниками Чиказької школи урбоєкологів Р. Парком, Р. Маккензі, Л. Віртом. Становлення соціології дозвілля пов'язують із дослідженнями Т. Веблена, М. Каплана, Дж. Ландберга, М. Сміта та ін. Дозвілля як соціальний інститут розглянуто в межах макропідходу Ж. Дюмазедьє та Ж. Фурастьє – авторами концепції «цивілізації дозвілля», згідно з якою дозвілля, починаючи з певного рівня економічного розвитку, набуває дедалі більшої автономії від праці й стає самодостатньою цінністю [4].

Вітчизняні дослідження феномена вільного часу представлені монографіями О. Бойко, А. Вишняка, В. Кірсанова, О. Миронюка, В. Пічі, Н. Цимбалюк. Ці праці продовжують радянську й утворюють пострадянську традицію вивчення соціального змісту дозвілля і його структури, започатковану Л. Гордоном, Б. Грушиним, Г. Орловим, В. Піменовою.

Як зауважує С. Скляр, соціологічний підхід до вивчення феномена вільного часу включає чотири основні напрями [16, с. 47]: по-перше, це розгляд комплексу матеріальних і організаційних умов збільшення частки вільного часу; по-друге, дослідження об'єктивних чинників його реалізації, в межах цього напрямку головним є аналіз змісту роботи інститутів управління та регулювання дозвіллевої діяльності; по-третє, виокремлення суб'єктивних факторів використання вільного часу і дозвілля. Особливістю цього напрямку є з'ясування діяльнісного аспекту ставлення особистості до використання вільного часу; по-четверте, прогнозування бюджетів вільного часу різних соціально-демографічних груп у різних соціально-територіальних спільнотах із метою соціального планування та прогнозування.

Оцінку сучасного стану розвитку інституту дозвілля, його місця в сучасному світовому просторі широко обговорюють у межах соціології культури. Так, В. Бюль вказує на багаторівневу модель культури, побудовану з урахуванням ідей загальної теорії систем і соціальної кібернетики. Сміслова різноманітність культурних змін, на його думку, зумовлена різноманітністю «викликів культури» з боку суспільства, що змінюється. У цьому аспекті навіть контркультурні тенденції можна розуміти як позитивні в контексті адаптації культурної системи до нового соціального середовища. Згідно з концепцією В. Бюля, нові потреби та визначені ними ціннісні орієнтації населення визначаються сьгодніми прагненнями до безпеки, турботою про навколишнє середовище й здоров'я, тоді як протестантська трудова етика втрачає свою цінність. Зростає скепсис щодо техніки, науки й підприємництва. Альтернативні форми життя – нові ритуали та церемонії, нові статусні порядки й естетичні стандарти – апробують у сфері вільного часу, що зростає. Розвиток такого типу цінностей характерний для постіндустріальної епохи загалом [19, с. 13].

Розгляд дозвілля продовжено в контексті культури споживання, що надало змогу виявити специфіку демонстраційного споживання дозвілля в суспільстві добробуту. Розвиваючи ідеї З. Баумана, Ж. Бодрійяра, П. Бурдьє, Дж. Рітцера, М. Фезерстоуна, які споживання та споживацтво розглядали з позицій модерністського й постмодерністського підходів, встановлено, що в працях багатьох дослідників (У. Бек, Д. Дерріда, Ф. Джеймсон, М. Кастельс, Ж.-Ф. Ліотар, А. Тоффлер, А. Турен) констатовано зміну соціального й культурного статусу дозвілля, яке стає частиною ідеології та психології споживання, що виступає вже як стратегія самоідентифікації, символ соціальної нерівності й відображає специфіку стилю життя окремих соціальних груп, зокрема сучасної молоді.

Отже, в сучасних соціокультурних умовах ціннісне ставлення до дозвілля та вільного часу стає соціальним маркером належності до тих чи інших соціальних груп і, відповідно, відрізняється певними особливостями соціальних практик.

Релігійні чинники соціальних практик молоді. Особливого значення в сучасних умовах набуває вплив релігійного фактора на формування соціальних практик сучасної молоді.

Головна заслуга в розробці соціологічної теорії релігії як фактора інтеграції суспільства, без сумніву, належить Е. Дюркгейму. Досліджуючи релігію, він розглядав її як систему вірувань та обрядів, що належать до священних речей [5]. Подальший розвиток досліджень релігії пов'язаний, передусім, з іменами вчених, які займалися соціальною антропологією (Б. Малиновський, А. Редкліф-Браун та ін.). Так, Б. Малиновський акцентував на впливі релігії на поведінку індивіда в період нестабільності, зокрема на тому, чому в кризових ситуаціях, коли виникають суперечності між очікуваним і реальним, індивід все

ж погоджується на прийняття тих норм і культурних зразків, наслідуючи які у своїй діяльності, він зазнав поразки. На відміну від Б. Малиновського, який пояснював соціальні відносини в нерозривному зв'язку з індивідуальними потребами, А. Редкліф-Браун акцентував на соціальних потребах. Власне, структурно-функціональний аналіз релігії також акцентує на тому, що вона є засобом соціального контролю, виконує функцію упередження девіантної поведінки і таким чином сприяє соціальній інтеграції та стабільності суспільства [14].

У концепції релігії К. Маннхейма зроблено акцент на змінах, яких зазнали християнські цінності внаслідок впливу соціальних та економічних умов як на суспільному, так і на індивідуальному рівнях. К. Маннхейм зазначав необхідність поєднання релігійності із сучасним знанням у різних сферах життєдіяльності та розглядав можливість планування в релігійній сфері, вбачаючи в такому плануванні фактор розвитку суспільства, його збереження від руйнації. Планування в релігійній сфері, на думку К. Маннхейма, може сприяти проникненню духовного начала в життя суспільства. При цьому він підкреслює, що релігійний досвід залежить не лише від соціального оточення, а й від структури суспільства загалом [10]. У цьому контексті важливим фактором для збереження релігійного досвіду є функціонування різних соціальних інститутів, які й збагачують такий досвід і сприяють формуванню практик різних соціальних груп, незважаючи на їх релігійну належність.

Глобалізаційні й трансформаційні процеси створюють підґрунтя для своєрідної переоцінки цінностей чи надання нових ціннісних характеристик тим феноменам, які ще донедавна здавались зрозумілими й передбачуваними. Зокрема, маються на увазі зміни, що безпосередньо торкаються сфери релігійної свідомості, з баченням релігії як суспільного явища, соціального інституту, форми світоглядного самовизначення особистості тощо. Відтворення в широких масштабах на пострадянських теренах релігійних практик свідчить про те, що суспільство стало постсекулярним. І певною мірою така тенденція має під собою світоглядне й соціальне підґрунтя, адже відновлення авторитету релігії є однією з характерних ознак сьогодення. Секуляризація, тобто втрата релігією своєї соціальної значущості, як зауважує Д. Узланер, мислилась як невід'ємна складова частина сучасності. Дійсно, «радикальна модернізація, яка супроводжується урбанізацією, індустріалізацією, стрімким розвитком наукового знання, політичними трансформаціями, ламала традиційний уклад, нерозривно пов'язаний із релігією» [18].

Близькою до постсекуляризму є концепція десекуляризації, розроблювана, насамперед, П. Бергером, а також Е. ван дер Зверде, В. Карповим та ін. Так, П. Бергер приділив значну увагу темі зростання суспільної (зокрема політичної) ваги релігійного чинника. Згідно з його позицією, десекуляризація – це реверсивний щодо секуляризації процес – повернення релігії в суспільство, з якого її було витіснено

процесом секуляризації [8]. Зокрема, Е. ван дер Зверде зазначає, що «десекуляризація нерідко пов'язана з трансформаціями релігії, або суспільства, або державного устрою: те, що зазнає десекуляризації, не обов'язково тотожне тому, що було секуляризоване, бо воно могло зазнати змін у процесі секуляризації» [6, с. 93].

Висновки і пропозиції. Отже, релігія, спираючись на тенденцію десекуляритивних трансформацій, оновила свої функції, виступаючи як той соціальний інститут, який виконує інтегруючу функцію, становить основу ціннісно-нормативної системи суспільства, що відтворюється в стилізованих соціальних практиках повсякденності.

Таким чином, виділені соціокультурні чинники соціальних практик сучасної молоді виступають, з одного боку, як структурні компоненти стилізованої практики та орієнтацій індивіда, з іншого – як критерії та емпіричні показники дослідження стилю життя як соціальної поведінки на основі цінностей, установок і рольових уявлень та приписів, відображаючи сучасні тенденції соціальних трансформацій.

Список використаної літератури

1. Афонін Е., Донченко О., Антоненко В. Психокультура України: «помаранчевий перехід». *Соціальна психологія*. 2006. № 4. С. 77–93.
2. Большой толковый социологический словарь (Collins): Рус.-англ., англ.-рус. / сост. Д. Джери, Д. Джери; пер. с англ. Н.Н. Марчук. Москва, 1999. Т. 2 : П-Я. 527 с.
3. Дейнеко О. Життєвий успіх в оцінках сучасного студентства: від суб'єктивного досягнення до стратегії інфантилізму. *Українське студентство у пошуках ідентичності* : монографія / за ред. В.Л. Арбеніної, Л.Г. Сокурянської. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. С. 274–295.
4. Дюмазедье Ж. На пути к цивилизации досуга. *Вестник Московского ун-та. Серия 12. Социально-политические исследования*. 1993. № 1. С. 83–88.
5. Дюркгейм Э. Элементарные формы религиозной жизни / пер. с англ., нем., фр.; сост. и общ. ред. А.Н. Красникова. *Мистика. Религия. Наука. Классики мирового религиоведения. Антология*. Москва : Канон +, 1998. 432 с.
6. Зверде ван дер Эверт. Осмысливая «секулярность». *Государство, религия, церковь в России и за рубежом*. 2012. Вып. 2 (30). С. 69–113.
7. Ионин Л.Г. Социология культуры : учебное пособие. Москва : Логос, 2000. 431 с.
8. Кырлежев А. Постсекулярное: краткая интерпретация. *Логос*. 2011. № 3. С. 100–106.
9. Луман Н. Понятие общества. *Проблемы теоретической социологии* / под ред. А.О. Бороноева. Санкт-Петербург : Петрополис, 1994. С. 25–42.
10. Манхейм К. Диагноз нашего времени / пер. с нем. и англ. Москва : Юристъ, 1994. 693 с.
11. Микляева А.В., Румянцева П.В. Социальная идентичность личности: содержание, структура, механизмы формирования : монография. Санкт-Петербург : Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2008. С. 8–47.

12. Михайлова О.Н. Социально-философские проблемы типологического анализа стилей жизни : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.01. Москва, 1992. 21 с.

13. Парсонс Т. Система координат действия и общая теория системы действия: культура, личность и место социальных систем. *Американская социология* / под ред. В.И. Добренькова. Москва, 1994. С. 448–468.

14. Рэдклифф-Браун А.Р. Структура и функция в примитивном обществе: Очерки и лекции / пер. с англ. Москва : Изд. фирма «Восточная литература» РАН, 2001. 304 с.

15. Семенов И.Н., Савенкова И.А. Рефлексивно-психологические аспекты развития и профессионального самоопределения личности. *Мир психологии*. 2007. № 2. С. 203–217.

16. Скляр С.Ю. Соціологічний підхід до вивчення дозвілля як соціального феномена. *Наукові праці. Соціологія*. 2010. Вип. 133. Т. 146. С. 46–49.

17. Суспільна трансформація; концептуалізація, тенденції, український досвід / за ред. В.В. Танчера, В.П. Степаненка. Київ : Ін-т соціології НАН України, 2004. 244 с.

18. Узланер Д. Картография постсекулярного. *Отечественные записки*. 2013. № 1 (52). URL: www.strana-oz.ru/2013/1/kartografiya-postsekulyarnogo (дата обращения: 08.02.2018).

19. Цимбалюк Н.М. Методологічні проблеми соціології дозвілля. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики* : міжвуз. збірник наук. пр. Київ : Вид. центр ДАККМ, 2001. № 10. С. 212–218.

20. Шихирев П.Н. Социальная установка. *Социальная психология: хрестоматия* : учеб. пособие для студентов вузов / сост. Е.П. Белинская, О.А. Тихомандрицкая. Москва : Аспект Пресс, 2003. С. 364–376.

21. Штомпка П. Понятие социальной структуры: попытка обобщения. *Социологические исследования*. 2001. № 9. С. 3–13.

22. Ядов В.А. О диспозиционной регуляции социального поведения личности. *Методологические проблемы социальной психологии*. Москва, 1975. С. 89–106.

23. Inglehart R., Baker W. Modernization, Cultural Change and the Persistence of Traditional Values. *American Sociological Review*. 2000. № 65. P. 19–51.

24. Kluckhohn C., Strodtbeck F.L. Variations in Value Orientations. Evanston, IL: Row Peterson, 1961. 532 p.

25. Rokeach M. Beliefs, attitudes and values. A theory of organization and change. Francisco, 1972. 256 p.

Zoska Ya. V., Matyukhin D. A., Stadnyk A. H. Socio-cultural characteristics of youth social practices: theoretical-practextological aspect

The factors of formation, construction and reproduction of social practices as a result of group lifestyle of youth through the selection of its main components are highlighted. Thus, on the basis of theoretical analysis, the following components of lifestyle are reflected in the social practices of modern youth: 1) social identity (G. Simmel, Z. Bauman), formed by achieving a balance between social and internal impulses, based on psychosocial factors of self-identification and is a criterion of stylistic differentiation; 2) social behavior of the individual (M. Weber, T. Veblen,

I. Hoffman, D. Goldthorpe, O. Lewis, J. Roshchina, A. Safaryan, J. Homans), which is associated with the category of social attitude of the individual, directed it is to achieve a high social status, success in various spheres of life and the consumption of symbols of prestige; 3) values as components of lifestyle (Yu. Habermas, O. Dikova-Favorskaya, O. Muradyan, G.-P. Mueller, N. Panina, T. Parsons, M. Shulga, etc.), which are reproduced in social practices as value regulators; 4) the structure of free time, leisure as a social space of individual behavior and the manifestation of value preferences and attitudes (D. Bell, J. Dumazedier, H. Durst, O. Zlobina, S. Parker, J. Furastier, etc.), which in modern socio-cultural conditions appears as a social marker of belonging to certain social groups in accordance with certain features of social practices; 5) religion, performing an integrative function in society and acting as the basis of the value-normative system of society, reproduced in the lifestyle of social groups and communities (M. Weber, E. Durkheim, K. Mannheim, T. Parsons, A. Radcliffe-Brown, D. Uzlaner, etc.) as social practices of everyday life (which are manifested in the form of religious and cultic practices).

Key words: *social practices of youth, youth, lifestyle, social behavior of an individual.*